

**«ПРОГРАМА ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ БУЛІНГУ
(ЦЬКУВАННЮ)»**

ВСТУП

Основним завданням сучасного закладу вищої освіти, що стверджується й поширюється Міністерством освіти і науки України та Міжнародною організацією ЮНІСЕФ є створення нового освітнього простору в закладі освіти, головними засадами якого є створення безпечного освітнього середовища, а також забезпечення прав, свобод та інтересів здобувачів освіти.

Світова освітня спільнота звертає увагу на поширення в освітньому середовищі проблеми булінгу та порушення норм поведінки здобувачами освіти. Існування цієї проблеми не дозволяє в повному обсязі досягти поставлених демократичних орієнтирів, тому з метою профілактики та протидії булінгу розроблено «ПРОГРАМУ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЮ)».

Загальна декларація прав людини у своїй преамбулі зазначає, що держави повинні «шляхом освіти сприяти поважанню прав і свобод людини». <https://bit.ly/397mQRv>

Просвіта в сфері прав людини має включати в себе освітні програми та діяльність, спрямовані на забезпечення рівності людської гідності, у поєднанні з іншими програмами, які сприяють міжкультурному навчанню, участі і розширенню прав та можливостей, про що зазначено у Програмі освіти в сфері прав людини для молоді Ради Європи. <https://bit.ly/2Hvbtal>

**Завдання «ПРОГРАМИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ БУЛІНГУ
(ЦЬКУВАННЮ)»:**

1. Визначити поняття «булінгу» та його види.
2. Скласти доступний алгоритм реагування та протидії булінгу.
3. Створити безпечне освітнє середовище.
4. Визначення стану, причин і передумов поширення булінгу (цькування).
5. Підвищення рівня поінформованості учасників освітнього процесу про форми, прояви, причини та наслідки булінгу (цькування).
6. Формування в учасників освітнього процесу нетерпимого ставлення до насильницьких моделей поведінки, усвідомлення булінгу (цькування) як порушення прав людини; заохочення всіх учасників освітнього процесу до активного сприяння запобіганню булінгу (цькуванню).
7. Сформулювати конкретні рекомендації здобувачам освіти, працівникам, керівництву школи, кураторам груп щодо діяльності, спрямованої на запобігання та протидії булінгу (цькуванню).

ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬСТВУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Запобігання насильству в школі здійснюється шляхом реалізації наступних стратегій:

Діагностика: Діагностика проводиться періодично в процесі моніторингу, зміст і засоби якого кожен структурний підрозділ визначає самостійно відповідно до ситуації. Опитування учасників освітнього процесу проводиться анонімно. Контроль за проведенням моніторингу покладено на директора школи.

Виховання: Профілактики булінгу просвітницька діяльність та діяльність, спрямована на формування соціально-психологічного клімату в колективах та гармонійних міжособистісних стосунків.

Формування інтелерантності до насильства в освітньому процесі: Відповідальні особи та структурні підрозділи сприяють формуванню навичок ненасильницького спілкування вигляді лекцій, тренінгів, практичних занять. Серйозне ставлення та сприйняття повідомлень про насильство та швидке реагування на випадки булінгу в школі. Вкрай важливим є формування у здобувачів освіти soft skills, які забезпечують особистісну здатність потидіяти насильству, а саме: розвиток асертивності, уміння розпізнавати насильство та маніпулювання в міжособистісному спілкуванні, здатність вибудовувати адекватну поведінку в ситуаціях деструктивного впливу, уміння зупиняти насильницькі дії та надавати допомогу особам, які постраждали від них.

АЛГОРИТМ ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ БУЛІНГУ

Ознайомлення учасників освітнього процесу з нормативно- правовою базою та регулюючими документами щодо превенції проблеми насилля в освітньому середовищі.

Проведення зустрічей, круглих столів, семінарів, тренінгів із залученням представників правоохоронних органів, служб соціального захисту, медичних установ та інших зацікавлених організацій.

Запровадження програми правових знань у формі гурткової, факультативної роботи.

Організація роботи гуртків та постійно діючого психологічного семінару, кураторських годин, бесід тощо.

Створення інформаційних мультимедійних презентацій та буклетів для здобувачів вищої освіти із переліком організацій, до яких можна звернутися у ситуації насилля та правопорушень.

Ознайомлення здобувачів освіти, працівників та кураторів груп з інформацією про прояви насильства та його наслідки.

З метою ефективного попередження та протидії насильству проводити бесіди, заняття з елементами тренінгу щодо формування навичок ефективного спілкування та конструктивного розв'язання конфліктів та інші.

МОНІТОРИНГ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИБУЛІНГОВОЇ ПОЛІТИКИ

Керівник Психологічної служби школи відповідає за реалізацію антибулінгової політики, повинна реагувати на будь-які сигнали щодо його порушення, а також за внесення пропозицій стосовно внесення змін до антибулінгової політики.

Кожні півроку проводити загальний моніторинг рівня виконання вимог антибулінгової політики працівниками школи.

Під час проведення такого загального моніторингу працівники школи можуть подавати пропозиції стосовно внесення змін до антибулінгової політики та повідомляти про порушення її вимог на його території.

На основі результатів анкет працівників школи керівник Психологічної служби має підготувати звіт та передати його керівництву школи.

Враховуючи результати моніторингу, керівник у справах молоді і спорту повинен внести необхідні зміни до антибулінгової політики та повідомити про них керівництво школи.

ПОРЯДОК ПОДАННЯ ТА РОЗГЛЯДУ (З ДОТРИМАННЯМ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ) ЗАЯВ ПРО ВИПАДКИ БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЮ)

Загальні питання

1. Цей Порядок розроблено відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)».

2. Цей Порядок визначає процедуру подання та розгляду заяв про випадки булінгу (цькуванню).

3. Заявниками можуть бути здобувачі освіти, співробітники школи та інші особи.

4. Заявник забезпечує достовірність та повноту наданої інформації.

5. У цьому Порядку терміни вживаються у таких значеннях:

Булінг (цькування) – діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Типовими ознаками булінгу (цькування) є:

- систематичність (повторюваність) діяння;
- наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності);
- дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого.

ПОДАННЯ ЗАЯВИ ПРО ВИПАДКИ БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЮ)

1. Здобувачі освіти, працівники школи та інші особи, яким стало відомо про випадки булінгу (цькування), учасниками або свідками якого стали, або підозрюють його вчинення по відношенню до інших осіб за зовнішніми ознаками, або про які отримали достовірну інформацію від інших осіб, зобов'язані повідомляти керівництву школи.
2. Розгляд та неупереджене з'ясування обставин випадків булінгу(цькування) здійснюється відповідно до поданих заявниками заяв про випадки булінгу (цькування) (далі – Заява).
3. Заяви реєструються в окремому журналі реєстрації заяв про випадки булінгу (цькування).
4. Форма та примірний зміст Заяви подано в Додатку.
5. Датою подання заяв є дата їх прийняття.
6. Розгляд Заяв здійснює кожного дня з дотриманням конфіденційності.

Комісія з розгляду випадків булінгу (цькування)

1. За результатами розгляду Заяви керівництво школи видає рішення про проведення розслідування випадків булінгу (цькування) із визначенням уповноважених осіб.
2. З метою розслідування випадків булінгу (цькування) уповноважені особи мають право вимагати письмові пояснення та матеріали у сторін.
3. Для прийняття рішення за результатами розслідування керівництво школи створює комісію з розгляду випадків булінгу (цькування) (далі – Комісія) та скликає засідання.
4. Комісія створюється наказом директора школи.

5. До складу комісії можуть входити працівники (у тому числі психолог), куратор, батьки постраждалого та булера, керівництво школи, юрист, голова профспілкового комітету та інші зацікавлені особи.

6. Комісія у своїй діяльності керується законодавством України та іншими нормативними актами.

7. Якщо Комісія визначила, що це був булінг (цькування), а не одноразовий конфлікт чи сварка, тобто відповідні дії носять систематичний характер, то керівництво школи зобов'язано повідомити уповноважені органи Національної поліції (ювенальна поліція) та службу у справах дітей (у разі, якщо здобувач вищої освіти є неповнолітнім).

8. У разі, якщо Комісія не кваліфікує випадок як булінг (цькування), а постраждалий не згодний з цим, то він може одразу звернутись до органів Національної поліції України із заявою, про що керівництво школи має повідомити постраждалого.

9. Рішення Комісії приймаються більшістю її членів та реєструються в окремому журналі, зберігаються в паперовому вигляді з оригіналами підписів всіх членів Комісії.

10. Потерпілий чи його/її представник можуть звертатися відразу до уповноважених органів Національної поліції України (ювенальна поліція) та службу у справах дітей з повідомленням про випадки булінгу (цькування).

11. Постраждали та булер повинні виконувати рішення та рекомендації Комісії.

ТЕРМІНИ ПОДАННЯ ТА РОЗГЛЯДУ ЗАЯВ

1. Заявники зобов'язані терміново повідомляти керівництво про випадки булінгу (цькування), а також подати Заяву.
2. Рішення про проведення розслідування із визначенням уповноважених осіб видається протягом 1 робочого дня з дати подання Заяви.
3. Розслідування випадків булінгу (цькування) уповноваженими особами здійснюється протягом 3 робочих днів з дати видання рішення про проведення розслідування.
4. За результатами розслідування протягом 1 робочих дня створюється Комісія та призначається її засідання на визначену дату але не пізніше, чим через 3 робочих дні після створення Комісії.
5. Директор школи зобов'язаний повідомити уповноважені органи Національної поліції (ювенальна поліція) та службу у справах дітей про кваліфікований Комісією випадок булінгу (цькування) протягом одного дня.

РЕАГУВАННЯ НА ДОВЕДЕНІ ВИПАДКИ БУЛІНГУ

1. На основі рішення комісії з розгляду випадків булінгу (цькування), яка кваліфікувала випадок як булінг (цькування), а не одноразовий конфлікт чи сварка, тобто відповідні дії носять систематичний характер, керівництво школи: повідомляє уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України (ювенальна поліція) та службі у справах дітей про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти; забезпечує виконання заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам вищої освіти, які вчинили булінг, стали його свідками або постраждали від булінгу (цькування) (далі – Заходи).
2. Заходи здійснюють предстваники Психологічної служби школи та затверджуються керівництвом закладу.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ОСІБ ПРИЧЕТНИХ ДО БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЯ)

Відповідальність за булінг (цькування) встановлена статтею 173 п.4 Кодексу України про адміністративні правопорушення такого змісту:

«Стаття 173 п.4» . Булінг (цькування) учасника освітнього процесу.

Булінг (цькування), тобто діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого, тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин.

Діяння, передбачене частиною першою цієї статті:

- вчинене групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, - тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.
- вчинене малолітніми або неповнолітніми особами віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин.
- вчинене малолітньою або неповнолітньою особою віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, - тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.

Рекомендована література:

1. Anti-Defamation League and the Survivors of the Shoah Visual History Europe.
2. Dan Olweus, "Peer Harassment: A Critical Analysis and Some Important Issues," in Peer Harassment in School, ed. J. Juvonen and S. Graham (New York: Guilford Publications, 2001): 3-20.
3. Emotional and behavioural disorders of children and adolescents/ World mental health day. A Global World Mental Health Education Program of The world Federation for Mental Health, 2003.
4. Evaluating the Effects of the Olweus Bullying Prevention Program on Middle School Bullying. URL: <https://scholarworks.waldenu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2605&context=dissertations>
5. Garrett Anne G. Bullying in American schools: causes, preventions, interventions. — McFarland, 2003. — P. 172.
6. Halstead David. The bully around the corner: changing brains — changing behaviours. — Brain Power Learning Group, Canada, 2006. — P. 151
7. How Bullying Affects Children. URL: http://www.violencepreventionworks.org/public/bullying_effects.page
8. Indicators of School Crime and Safety: 2016, The National Center for Education Statistics (NCES).
9. Kowalski, Robin M., Limber, Susan P., Agatston, Patricia W. Cyberbullying: bullying in the digital age. — Oxford: Blackwell Publishing Ltd, 2008. — 218 p.
10. Predictors of Bullying and Victimization in Childhood and Adolescence: A Meta-analytic Investigation,” Clayton R. Cook, PhD, Louisiana State University; Kirk R. William, PhD, Nancy G. Guerra, EdD, Tia E. Kim, PhD, and Shelly Sadek, MA, University of California, Riverside; School Psychology Quarterly, Vol. 25, No.2.
11. Randall P. Bullying in Adulthood: Assessing the Bullies and Their Victims / P. Randall. — Florence, KY, USA: Brunner-Routledge, 2001. URL: <http://site.ebrary.com/lib/bckharkiv/Doc?id=10053591>— Загол. з екрану. — Мова англ.

12. Randall P. Bullying in Adulthood: Assessing the Bullies and Their Victims / P.Randall. – Florence, KY, USA: Brunner-Routledge, 2001. URL: <http://site.ebrary.com/lib/bckharkiv/Doc?id=10053591>– Загол. з екрану. – Мова англ
13. Rose, C. A., & Espelage, D. L. (2012). Risk and protective factors associated with the bullying involvement of students with emotional and behavioral disorders. Behavioral Disorders, 37, 133–148.
14. Socioeconomic Status and Bullying: A Meta-Analysis. Neil Tippet BSc, and Dieter Wolke PhD.
15. The Stages of Bullying. URL: <https://learn.truesport.org/stages-of-bullying/>
16. Барліт А.Ю. Форми і методи подолання (мінімізації) соціальнопедагогічної та психологічної проблеми булінгу в освітньому середовищі / А.Ю.Барліт, О.О.Барліт // Горизонти освіти. – 2012. – №2. – С. 44-46.
17. Булінг – важлива проблема для дітей в Україні. ЮНІСЕФ розпочинає кампанію проти булінгу. URL: https://www.unicef.org/ukraine/ukr/media_31252.html
18. Комплект освітніх програм «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Базові навички медіації». – К. – 2018. – 140 с.
19. Король А. Причини та наслідки дослідження явища булінгу // Відновне правосуддя в Україні. – 2009. – № 1 – 2. – 190 с. URL: https://rescentre.org.ua/images/Uploads/Files/poperedzhenya_dl/buling_article.pdf
20. Найдьонова Л.А. Кібер-булінг або агресія в інтернеті: способи розпізнання і захист дитини / Л.А.Найдьонова //Методичні рекомендації / Серія: На допомогу вчителю. Вип. 4. – К., 2011. –34 с.
21. Сайт stopbullying.com.ua, UNICEF.

22. Що українці знають і думають про права людини: загальнонаціональне дослідження / [І. Бекешкіна, Т.Печончик, В.Яворський та ін.]; під заг. ред. Т. Печончик. – Київ, 2017. – 308 с.

Корисні посилання:

<https://mon.gov.ua/ua/tag/protidiya-bulingu>

https://www.unicef.org/ukraine/media/2886/file/Bulling_system.pdf

Додаток

ЗРАЗОК ЗАЯВИ

Директору Школи
№284 Дарницького
району м.Києва

(прізвище, ім'я, по батькові заявника)

(адреса фактичного місця проживання)

Контактний телефон:

Адреса електронної поштової скриньки:

Заява

Доводжу до Вашого відома, що _____

ОПИС СИТУАЦІЇ ТА КОНКРЕТНИХ ФАКТІВ

Прошу терміново провести розслідування ситуації, що склалася.

(дата)

(підпис)